

Artuklu Üniversitesi ve Zazacanın Kürtçeleştirilmesi Girişimi

Ali Rıza ÖZDEMİR*

Habertürk Gazetesi'nin 10 Ekim 2010 tarihli nüshasında, Mehmet Masum İş imzasıyla "İlk Kürtçe yüksek lisans dersi Artuklu'da başladı" başlıklı bir haber yayımlandı. Haber, 235 kişi arasından seçilen 20 öğrenci Mardin Artuklu Üniversitesi'nde açılan Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladığını duyurmaktadır. Haberde bildirildiğine göre üniversitenin Rektör Yardımcısı ve Yaşayan Diller Anabilim Dalı Müdürü Prof. Dr. Kadri Yıldırım, yirmi öğrenciden 16'sı Kurmanci lehçesini, 4'ü ise Zazaca lehçesini tercih ettiğini açıklamıştır. Yıldırım'ın açıklamasına göre, Zazaca ve Kurmanci seçenlere kaynaşmalarını sağlamak üzere aynı sınıfta ders verilecektir.

Enstitü müdürü Yıldırım'ın üniversite sitesinde yer alan özgeçmişinin "bilimsel çalışmalarının dökümü" bölümünde, "Kürtoloji İle İlgili Çalışmalar" başlığı altında 8'i kitap, 30'u makale, 25'i sempozyum bildirisi ve 35'i de konferans ve panel olmak üzere toplam 98 çalışmasının bulunduğu da görülmektedir. Bu makalenin amacı, sadece "Zazaca lehçesi" ile "Kurmanci lehçe-

si"nin birleştirilmesindeki hedefini incelemektir.

Zazaların Kürt olduğu ve Zazacanın Kürtçenin bir lehçesi olduğuna yönelik hatalı ve kasıtlı bir sav nicedir ileri sürülmektedir. İşin aslı, genelde Kürtçü etnik-ırkçı çizginin bir ezberi olarak propaganda aracına dönmüş durumdadır. Dünyaca ünlü bir çok bilim insanı, Zazaları Kürtlerin bir kolu saymaz ve Zazacayı da Kürtçenin bir lehçesi olarak kabul etmezken¹ Türkiye'de bir resmi kurumun siyasi Kürtçülüğün ezberleriyle karşımıza çıkması düşündürücüdür. Bir devlet üniversitesi, halkın kaynakları ile PKK'nın siyasal hedeflerinden birisi olan Zazaların Kürtleştirilmesi hedefine hizmet etmektedir.

Öyle anlaşılıyor ki, Rektör Yardımcısı Kadri Yıldırım ile Rektör Serdar Bedii Omay arasında fikri bir ittifak da bulunuyor. Nitekim bundan yaklaşık bir yıl önce Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Serdar Bedii Omay, Artuklu Üniversitesi bünyesinde "Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü" açılması için Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) bir dosyayla başvurmuştu. Artuklu Üniversitesi'nde Zazacanın, Kürtçenin bir lehçesi sa-

* 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Politik, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi Bilimsel Danışmanı

yıldığını Sinan Sungur, Rektör'ün bu dosyasına dayanarak açıklamıştı. Çünkü Rektörlük, dosyasında, Türkiye'de konuşulan Zazaki, Irak ve İran'da konuşulan Gorani (Hewrami), Kakeyi, Bachelani, Lori, Leki, Mamesani ve benzeri dilleri **"Kürtçenin lehçeleri"** içine almış ve bu dillerde yazılan eserleri de **"Kürt edebiyatı"** olarak adlandırmıştı. Okutulacak dersler arasında Kürt Dili Tarihi, Kürt Dili Grameri, Kürt Alfabeleri, Klasik Kürt Edebiyatı, Modern Kürt Edebiyatı, Kürt Edebiyatında Öykü, Kürt Edebiyatında Dergiler, Kürt Romanı, Kürtçe Eğitimi Teknik ve Yöntemleri ve benzerleri bulunmaktadır. Dolayısıyla Artuklu Üniversitesi'nin, farklı bölgelerde konuşulan birbirinden farklı dilleri tek çatı altında toplayarak tümüne **"Kürtçe"** diyerek adeta bir **"Kürt Dili ve Edebiyatı"** yaratmayı hedeflediği de görülmektedir.²

YÖK, bu başvuruya Rektörlüğün istediği isimle değil de, **"Yaşayan Diller Enstitüsü"** adı altında onay verince Rektör, 14.09.2009 tarihinde yazılı bir açıklama yapmış, *"Bu onayın kamuoyunda oluşan beklentiyi karşılamadığını, 'Kürdoloji' yerine 'yaşayan dil' ifadesinin kullanılmasının Kürt vatandaşlarımızı rencide edeceğini, Kürdoloji'nin bir bilim olarak kuruluşunun 1787 yılına kadar gittiğini"* söylemiştir.³

Rektörün ifade ettiği Kürdoloji'nin bir bilim olarak 1787 yılına kadar gittiği iddiası da, tıpkı **"Zazaca lehçesi"**ne ilişkin iddialar gibi, etnik-ırkçı çizgiyi temsil eden siyasal Kürtçülerin ezberlerinden biridir. Nitekim Kürtçüler, İtalyan misyoner Maurizio Garzoni'nin Musul'da derlediği Kürtçe kelimeleri bir kitap halinde yayınladığı 1787 tarihini Kürdoloji'nin başlangıcı olarak kabul ederler. PSK'nın (Kürdistan Sosyalist Partisi) bir yan kuruluşu olan KOMKAR (Kürdistan Dernekleri Federasyonu) da, 1987 yılında Almanya/Köln'de, Rohat tarafından yazılan **"Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmiş 1787-1987"** adındaki kitabı yayımlamış,⁴ bu kitap, 1991 yılında Deng Yayınları tarafından Türkiye'de de piyasaya sürülmüştür.⁵

Bugün Doğu ve Güneydoğu ile Irak'ın

kuzeyinde konuşulan ve etnik-ırkçı çevrelerin **"Kürtçe"** çatısı altında toplamaya çalıştığı üç tane önemli ve geniş konuşma dili vardır. Anadolu'da konuşulan Zazaca ve Kurmança ile Irak'ın kuzeyinde konuşulan Soranca. Burada Kurmança'nın Irak'ın kuzeyine doğru taşıdığını ve genel olarak Zap suyunun Kurmança ve Soranca arasında bir sınır teşkil ettiğini ifade etmekte de yarar var.

Esas olarak, bu konuşma dillerini bilenlerin hiç biri diğerini anlamaz. Ne Zazalar Kurmançları anlar, ne de Kurmançlar Soranları. Bunların ortak yazılı metinleri de yoktur. Birkaç yüzyıllık medrese yazmaları ile geçtiğimiz yüzyılda yaratılmaya çalışılan edebiyat ürünleri dışında, geleneksel ve kadim bir yazılı kültürleri de bulunmamaktadır. Dolayısıyla Zazaca, Kurmança ve Sorancayı aynı dilin lehçeleri saymak için dilbilimsel bakımdan hiç bir veri bulunmamaktadır. Oysa bunların aynı dilin lehçeleri sayılması için ya konuşarak anlaşmaları, yahut yazılı metinlerden aynı şeyleri anlamaları gerekir. Bu üç lehçeyi birbirine yakınlaştıran tek şey, üçünün de Osmanlıca gibi karma diller kategorisine sokulmasıdır.⁶

Ne var ki, bu üç konuşma dili arasında kıyasıya bir mücadele de vardır. Örneğin Zazalar tarihi bir derinlikten gelen bilinç ile asla Kürt olduklarını kabul etmezler. Son dönemlerde siyasal Kürtçülüğün baskısıyla bir kısım Zazalar etki altına alınmışsa da, bunların sayısı son derece sınırlıdır. Kurmanç kökenli siyasal Kürtçüler, Kurmança'nın yüksek bir edebiyat dili haline geldiğini ifade ederek, **"Kürt"** olarak inşa edilecek yeni ulusun dilinin Kurmança olmasını isterler. Soranların hali ise daha başkadır. Onlar da Sorancayı ortak dil yapmak için çaba sarf ederler. Nitekim 2008 yılında, Irak'ı kuzeyinde Kurmanç lehçesi yasaklanmış ve **"ortak dil"** olarak Soranca kabul edilmiştir.⁷ Paris'te bulunan Kürt Enstitüsü de dil olarak Sorancayı benimsemiştir.

PKK etrafında oluşan etnik-ırkçıların ise bakışı daha farklıdır. Türkiye ve Avrupa'daki siyasal Kürtçüler, Zazacayı Kurmança içinde eritmeye çalışmaktadırlar. Güneydoğuda

PKK ve yandaşlarının Zazalar üzerindeki asimile çalışmaları zaten malumdur. Bu bir bakıma anlaşılabilir de. Ancak Zazaca'nın neredeyse yüzde 90'la temsil edildiği Tunceli'deki asimilasyon çabalarına ne demelidir? Bu asimile çabasını görmek isteyenlerin bir kere Munzur Doğa ve Kültür Festivali'ne katılmaları yeterli olacaktır.

Öyle anlaşılıyor ki, yüzlerce, belki de bin yıldır birbirini anlamayan ve hatta kendisini Kürt bile kabul etmeyenlerin konuşma dillerini, “**Kürtçe**” adı altında toplamak görevini Mardin'deki Artuklu Üniversitemizin yönetim kadrosu üstlenmiştir. Bu kadro, bilerek ya da bilmeyerek emperyalistlerin, PKK çizgisindeki etnik ırkçıların ve yasadışı Kürtçü gurupların yüzyıldan fazladır yapamadığı işe katkı sunmaya hazırlanmaktadır. Halbuki, bir iş yapılacaksa, doğru şekilde yapılmalıdır.

Kurmançların, Zazaların ve diğer bölgesel gurupların dilleri, kültürleri ve diğer özellikleri mutlak surette incelenmeli ve kayıt altına alınmalıdır. Zazaca gibi dil ve kültürler için de bu çalışmalar artık elzem hale gelmiştir. Hatta aşiretler bazında çalışmalar yürütülmeli, her aşiretin dip kültürü de dahil olmak üzere bütün özellikleri tespit edilmelidir. Ancak bunu yaparken sapla samanı karıştırmamalı, siyasi endişelerden ve hesaplardan uzak biçimde ve bağımsız olarak çalışılmalıdır. Zaten bu çalışmalar yapıp bütün etnik gurupların özellikleri kayıt altına alınınca bunlar mukayese edilerek “kimin, ne olduğu” ortaya çıkacaktır.

Bu çalışmaları yapacak kurumların çalı-

şanları da tarafsız ve bilimin namusunu siyasete kurban etmeyen kişilerden teşekkül etmelidir. Hiç değilse farklı görüşlerden insanlar, bu kadrolarda bulunmalıdır. Buraların bir ideolojinin militanlarına yuva yapılmasına izin verilmemelidir.

Bugün Artuklu Üniversitesi'nde yapılanların bilimsellikle örtüştüğünü söylemek mümkün değildir. Yapılan çalışmalar ancak parti akademilerinde yapılacak türden çalışmaları anımsatmaktadır.

21. YÜZYIL

- 1 Bu konuda geniş tartışmalar için bkz.: Ali Rıza Özdemir, Koç Heykeli Mezarların İzinde: Zazalar ve Türklük, Kripto Yayınları, Ankara, 2010, s. 17-42
- 2 Sinan Sungur, “*Rektörün Kürt Dosyasında Neler var?*” <http://www.odatv.com/n.php?n=rektorunkurt-dosyasinda-neler-var-1709091200>
- 3 Nezir Güneş, “‘Kürt vatandaşlarımız rencide olacak’”, Radikal, 14/09/2009, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=954470&Date=14.09.2009&CategoryID=77>
- 4 Sinan Sungur, “*Rektörün Kürt Dosyasında Neler var?*” <http://www.odatv.com/n.php?n=rektorunkurt-dosyasinda-neler-var-1709091200>
- 5 Rohat, *Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmiş 1787-1987, Deng Yayınları, İstanbul, 1999*
- 6 Ali Rıza Özdemir, Zazalar ve Türklük, s.135-170; Ali Rıza Özdemir, Kart-Kurt Sesleri Arasında Kaybolan Gerçek: Kürtler ve Türklük, Kripto Yayınları, Ankara, 2010, s. 157-226
- 7 Behçet Güngör, “*Kuzey Irak'ta 'Kurmanci' yasağı*”, <http://yenisafak.com.tr/Gundem/?t=16.02.2008&i=100170>